

ARKADIUSZ SADOWSKI  
*Wielkopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego  
w Poznaniu*

## **CZYNNIKI UWZGLĘDNIANE W PODEJMOWANIU DECYZJI PRODUKCYJNYCH PRZEZ ROLNIKÓW W ŚWIEŁE BADAŃ WIELKOPOLSKIEGO OŚRODKA DORADZTWA ROLNICZEGO**

### **1. Wstęp**

Wielkopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego realizuje od kilku lat zadania z zakresu doradztwa ekonomiczno-organizacyjnego. Jednym z nich jest „Zarządzanie gospodarstwem rolnym z wykorzystaniem aktualnie stosowanych narzędzi ekonomicznych”. W roku 2002 brało w nim udział 249 rolników z terenu województwa wielkopolskiego, którzy w latach ubiegłych skorzystali z kredytu na utworzenie lub urządzenie gospodarstwa rolniczego - kredytu dla młodego rolnika (MR). W ramach realizowanego zadania przeprowadzono analizę, której celami były:

- zbadanie uzyskiwanych przez te gospodarstwa wyników ekonomicznych oraz określenie zachowania się ich właścicieli na rynku;
- analiza sposobów - umiejętności sprzedaży produktów rolnych wytworzonych w gospodarstwie;
- stosunek zarządzającego gospodarstwem do czynników kształtujących przyrodnicze, społeczne czy ekonomiczne otoczenie rolnictwa.

### **2. Sposoby sprzedaży**

Analizę sposobów sprzedaży przeprowadzono na podstawie odpowiedzi rolników na pytanie o sposób sprzedaży produktu oraz jej orientacyjną wielkość. Odpowiedzi udzielali tylko rolnicy, którzy dany produkt posiadali i był dla nich przedmiotem obrotu.

Zboża (*tabela 1*) sprzedawane były w przeważającej części na zasadzie bezpośredniej sprzedaży do punktu skupu bez umów. Postępowała tak zdecydowana większość gospodarstw, z czego duża część deklarowała, iż sprzedaje w ten

sposób ponad połowę produkcji. Dotyczyło to także gospodarstw dużych, które posiadają duży udział zbóż w strukturze.

Tabela 1

## Sposoby sprzedaży - zboża

| Sposób sprzedaży                                                   | Liczba gospodarstw:                      | Gospodarstwa - wg ziemi użytkowanej |         |          |          |          |           |                        |
|--------------------------------------------------------------------|------------------------------------------|-------------------------------------|---------|----------|----------|----------|-----------|------------------------|
|                                                                    |                                          | Razem                               | 0-10 ha | 10-20 ha | 20-30 ha | 30-50 ha | 50-100 ha | Po-<br>wyżej<br>100 ha |
| Sprzedają bezpośrednio do punktu skupu bez umów:                   | nie sprzedających w dany sposób          | 6                                   | 0       | 0        | 0        | 4        | 1         | 1                      |
|                                                                    | sprzedających mniej niż połowę produkcji | 12                                  | 0       | 5        | 1        | 3        | 2         | 1                      |
|                                                                    | sprzedających około połowy produkcji     | 4                                   | 0       | 0        | 0        | 2        | 2         | 0                      |
|                                                                    | sprzedających ponad połowę produkcji     | 67                                  | 3       | 17       | 15       | 19       | 11        | 2                      |
| Razem sprzedające w dany sposób                                    |                                          | 83                                  | 3       | 22       | 16       | 24       | 15        | 3                      |
| Zawieram umowy z podmiotami sfery przetwórstwa rolno-spożywczego   | nie sprzedających w dany sposób          | 80                                  | 3       | 22       | 14       | 27       | 11        | 3                      |
|                                                                    | sprzedających mniej niż połowę produkcji | 4                                   | 0       | 0        | 1        | 0        | 3         | 0                      |
|                                                                    | sprzedających około połowy produkcji     | 3                                   | 0       | 0        | 0        | 0        | 2         | 1                      |
|                                                                    | sprzedających ponad połowę produkcji     | 2                                   | 0       | 0        | 1        | 1        | 0         |                        |
| Razem sprzedające w dany sposób                                    |                                          | 9                                   | 0       | 0        | 2        | 1        | 5         | 1                      |
| Podpisuję kontrakty z pośrednikami handlowymi skupującymi produkty | nie sprzedających w dany sposób          | 84                                  | 3       | 21       | 15       | 26       | 16        | 3                      |
|                                                                    | sprzedających mniej niż połowę produkcji | 2                                   | 0       | 1        | 1        | 0        | 0         | 0                      |
|                                                                    | sprzedających około połowy produkcji     | 1                                   | 0       | 0        | 0        | 1        | 0         | 0                      |
|                                                                    | sprzedających ponad połowę produkcji     | 2                                   | 0       | 0        | 0        | 1        | 0         | 1                      |
| Razem sprzedające w dany sposób                                    |                                          | 5                                   | 0       | 1        | 1        | 2        | 0         | 1                      |
| Stworzyłem lub przyłączyłem się do grupy producenckiej             | nie sprzedających w dany sposób          | 88                                  | 3       | 22       | 16       | 28       | 15        | 4                      |
|                                                                    | sprzedających mniej niż połowę produkcji | 0                                   | 0       | 0        | 0        | 0        | 0         | 0                      |
|                                                                    | sprzedających około połowy produkcji     | 0                                   | 0       | 0        | 0        | 0        | 0         | 0                      |
|                                                                    | sprzedających ponad połowę produkcji     | 1                                   | 0       | 0        | 0        | 0        | 1         | 0                      |
| Razem sprzedające w dany sposób                                    |                                          | 1                                   | 0       | 0        | 0        | 0        | 1         | 0                      |
| Prowadzę bezpośrednią sprzedaż np. na targowiskach                 | nie sprzedających w dany sposób          | 78                                  | 3       | 19       | 14       | 23       | 15        | 4                      |
|                                                                    | sprzedających mniej niż połowę produkcji | 8                                   | 0       | 1        | 2        | 4        | 1         | 0                      |
|                                                                    | sprzedających około połowy produkcji     | 0                                   | 0       | 0        | 0        | 0        | 0         | 0                      |
|                                                                    | sprzedających ponad połowę produkcji     | 3                                   | 0       | 2        | 0        | 1        | 0         | 0                      |
| Razem sprzedające w dany sposób                                    |                                          | 11                                  | 0       | 3        | 2        | 5        | 1         | 0                      |

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych (także tabele 2-7).

Podobnie w przypadku sprzedaży żywca wieprzowego przeważały gospodarstwa sprzedające poprzez bezpośrednią sprzedaż (*tabela 2*). Były jednak gospodarstwa podpisujące umowy z zakładami przetwórczymi jak i pośrednikami. Najwięcej było takich gospodarstw z grupie o powierzchni 10 – 20 ha.

Najczęstszym sposobem sprzedaży warzyw była, obok bezpośredniej sprzedaży do punktu skupu także sprzedaż bezpośrednia na targowiskach (*tabela 3*).

Drób, to drugi obok mleka produkt (*tabela 4*), który sprzedawany był przez większość producentów poprzez zawieranie umów z zakładami przetwórstwa.

Generalnie, na podstawie zaprezentowanych wyników, można stwierdzić iż rynki najpoważniejszych produktów rolnych, takich jak zboża czy żywiec wieprzowy są mało zorganizowane, o przewadze sprzedaży w najprostszy, ale jednocześnie najmniej korzystny dla producenta sposób – czyli przez bezpośrednią sprzedaż do punktu skupu. Jeżeli tak postępują gospodarstwa większe, dysponujące dużymi partiami towaru, oznacza to, iż pozostaje wiele do zrobienia w zakresie organizacji rynków tych produktów. Jest to szczególnie istotne w przededniu integracji z UE, kiedy to poszerzy się potencjalny rynek na nasze produkty rolne. Aby ten potencjalny rynek mógł stać się rynkiem rzeczywistym, musi nastąpić poprawa jego organizacji w kraju.

Osobnym zagadnieniem jest sprzedaż produktów poprzez grupę producencką. Mimo funkcjonowania ustawy oraz korzyści wynikających z tego sposobu sprzedaży, zdecydowały się na nią tylko pojedyncze gospodarstwa. Jedynie w przypadku trzody chlewnej nieco więcej gospodarstw (12) sprzedaje poprzez grupę ponad połowę swojej produkcji.

### 3. Sposoby zmniejszania ryzyka sprzedaży produktów rolnych

Analizę sposobów zmniejszania ryzyka sprzedaży przeprowadzono na podstawie opinii rolników (*tabela 5*). Rolnicy mieli możliwość wyboru kilku odpowiedzi dla poszczególnych sposobów zmniejszania ryzyka.

Najwięcej rolników jako sposób bardzo istotny (141 odpowiedzi – 56%) lub dosyć istotny (62 odpowiedzi – 25%) podała przywrócenie umów kontraktacyjnych. Postulat taki zgłaszali kierownicy gospodarstw bez względu na ich wielkość. Zwiększenie skupu interwencyjnego przez ARR postrzegane było jako dość istotne (61 odpowiedzi – 24%) lub bardzo istotne (125 odpowiedzi – 50%). Generalnie rolnicy proponowali sposoby, które zwiększają pewność sprzedaży. Sposoby regulujące rynek, nie dające takiej pewności, jak wprowadzenie limitów produkcji czy jej ograniczenie poprzez wyłączenie części gruntów z produkcji wskazywane były rzadziej jako istotne. Rolnicy deklarowali relatywnie duże poparcie dla poszerzenia działalności giełd towarowych. Ten sposób jako dosyć istotny lub bardzo istotny wskazywany był przez 45% gospodarstw. Największą popularnością cieszył się wśród kierujących gospodarstwami najmniejszymi (18 odpowiedzi „bardzo istotny” oraz „dosyć istotny” – tj. 69%). Tylko czterech rolników podało własne

propozycje zmniejszania ryzyka. Były to: wprowadzenie limitów ilościowych produkcji, gwarantowane ceny oraz eksport.

Tabela 2

## Sposoby sprzedaży - żywiec wieprzowy

| Sposób sprzedaży                                                   | Liczba gospodarstw:                      | Gospodarstwa - wg ziemi użytkowanej |         |          |          |          |           |                        |
|--------------------------------------------------------------------|------------------------------------------|-------------------------------------|---------|----------|----------|----------|-----------|------------------------|
|                                                                    |                                          | Razem                               | 0-10 ha | 10-20 ha | 20-30 ha | 30-50 ha | 50-100 ha | Po-<br>wyżej<br>100 ha |
| Sprzedaję bezpośrednio do punktu skupu bez umów:                   | nie sprzedających w dany sposób          | 39                                  | 3       | 16       | 8        | 10       | 2         | 0                      |
|                                                                    | sprzedających mniej niż połowę produkcji | 14                                  | 0       | 4        | 4        | 3        | 3         | 0                      |
|                                                                    | sprzedających około połowy produkcji     | 5                                   | 0       | 2        | 1        | 0        | 2         | 0                      |
|                                                                    | sprzedających ponad połowę produkcji     | 115                                 | 3       | 40       | 28       | 28       | 14        | 2                      |
| Razem sprzedające w dany sposób                                    |                                          | 134                                 | 3       | 46       | 33       | 31       | 19        | 2                      |
| Zawieram umowy z podmiotami sfery przetwórstwa rolno-spożywczego   | nie sprzedających w dany sposób          | 138                                 | 6       | 48       | 33       | 33       | 16        | 2                      |
|                                                                    | sprzedających mniej niż połowę produkcji | 11                                  | 0       | 3        | 3        | 4        | 1         | 0                      |
|                                                                    | sprzedających około połowy produkcji     | 5                                   | 0       | 1        | 2        | 1        | 1         | 0                      |
|                                                                    | sprzedających ponad połowę produkcji     | 19                                  | 0       | 10       | 3        | 3        | 3         | 0                      |
| Razem sprzedające w dany sposób                                    |                                          | 35                                  | 0       | 14       | 8        | 8        | 5         | 0                      |
| Podpisuję kontrakty z pośrednikami handlowymi skupującymi produkty | nie sprzedających w dany sposób          | 154                                 | 5       | 55       | 38       | 35       | 19        | 2                      |
|                                                                    | sprzedających mniej niż połowę produkcji | 3                                   | 0       | 1        | 1        | 1        | 0         | 0                      |
|                                                                    | sprzedających około połowy produkcji     | 3                                   | 0       | 0        | 0        | 2        | 1         | 0                      |
|                                                                    | sprzedających ponad połowę produkcji     | 13                                  | 1       | 6        | 2        | 3        | 1         | 0                      |
| Razem sprzedające w dany sposób                                    |                                          | 19                                  | 1       | 7        | 3        | 6        | 2         | 0                      |
| Stworzyłem lub przyłączyłem się do grupy producenckiej             | nie sprzedających w dany sposób          | 161                                 | 5       | 59       | 36       | 39       | 20        | 2                      |
|                                                                    | sprzedających mniej niż połowę produkcji | 1                                   | 0       | 0        | 0        | 0        | 1         | 0                      |
|                                                                    | sprzedających około połowy produkcji     | 0                                   | 0       | 0        | 0        | 0        | 0         | 0                      |
|                                                                    | sprzedających ponad połowę produkcji     | 11                                  | 1       | 3        | 5        | 2        | 0         | 0                      |
| Razem sprzedające w dany sposób                                    |                                          | 12                                  | 1       | 3        | 5        | 2        | 1         | 0                      |
| Prowadzę bezpośrednią sprzedaż, np. na targowiskach                | nie sprzedających w dany sposób          | 167                                 | 5       | 61       | 39       | 39       | 21        | 2                      |
|                                                                    | sprzedających mniej niż połowę produkcji | 4                                   | 0       | 1        | 2        | 1        | 0         | 0                      |
|                                                                    | sprzedających około połowy produkcji     | 0                                   | 0       | 0        | 0        | 0        | 0         | 0                      |
|                                                                    | sprzedających ponad połowę produkcji     | 2                                   | 1       | 0        | 0        | 0        | 1         | 0                      |
| Razem sprzedające w dany sposób                                    |                                          | 6                                   | 1       | 1        | 2        | 2        | 0         | 0                      |

Źródło: Jak tabela nr 1.

Tabela 3

## Sposoby sprzedaży - warzywa

| Sposób sprzedaży                                                   | Liczba gospodarstw:                      | Gospodarstwa - wg ziemi użytkowanej |         |          |          |          |           |                        |
|--------------------------------------------------------------------|------------------------------------------|-------------------------------------|---------|----------|----------|----------|-----------|------------------------|
|                                                                    |                                          | Razem                               | 0-10 ha | 10-20 ha | 20-30 ha | 30-50 ha | 50-100 ha | Po-<br>wyżej<br>100 ha |
| Sprzedają bezpośrednio do punktu skupu bez umów:                   | nie sprzedających w dany sposób          | 22                                  | 6       | 7        | 5        | 3        | 1         |                        |
|                                                                    | sprzedających mniej niż połowę produkcji | 3                                   | 0       | 2        | 0        | 1        | 0         |                        |
|                                                                    | sprzedających około połowy produkcji     | 0                                   | 0       | 0        | 0        | 0        | 0         |                        |
|                                                                    | sprzedających ponad połowę produkcji     | 9                                   | 4       | 1        | 1        | 1        | 2         |                        |
| Razem sprzedające w dany sposób                                    |                                          | 12                                  | 4       | 31       | 1        | 2        | 2         | 0                      |
| Zawieram umowy z podmiotami sfery przetwórstwa rolno-spożywczego   | nie sprzedających w dany sposób          | 24                                  | 9       | 7        | 4        | 2        | 2         |                        |
|                                                                    | sprzedających mniej niż połowę produkcji | 3                                   | 0       | 0        | 1        | 1        | 1         |                        |
|                                                                    | sprzedających około połowy produkcji     | 0                                   | 0       | 0        | 0        | 0        | 0         |                        |
|                                                                    | sprzedających ponad połowę produkcji     | 7                                   | 1       | 3        | 1        | 2        | 0         |                        |
| Razem sprzedające w dany sposób                                    |                                          | 10                                  | 1       | 3        | 2        | 3        | 1         | 0                      |
| Podpisuję kontrakty z pośrednikami handlowymi skupującymi produkty | nie sprzedających w dany sposób          | 28                                  | 7       | 9        | 4        | 5        | 3         |                        |
|                                                                    | sprzedających mniej niż połowę produkcji | 2                                   | 1       | 1        | 0        | 0        | 0         |                        |
|                                                                    | sprzedających około połowy produkcji     | 0                                   | 0       | 0        | 0        | 0        | 0         |                        |
|                                                                    | sprzedających ponad połowę produkcji     | 4                                   | 2       | 0        | 2        | 0        | 0         |                        |
| Razem sprzedające w dany sposób                                    |                                          | 6                                   | 3       | 1        | 2        | 0        | 0         | 0                      |
| Stworzyłem lub przyłączyłem się do grupy producenckiej             | nie sprzedających w dany sposób          | 33                                  | 10      | 10       | 5        | 5        | 3         |                        |
|                                                                    | sprzedających mniej niż połowę produkcji | 0                                   | 0       | 0        | 0        | 0        | 0         |                        |
|                                                                    | sprzedających około połowy produkcji     | 0                                   | 0       | 0        | 0        | 0        |           |                        |
|                                                                    | sprzedających ponad połowę produkcji     | 1                                   | 0       | 0        | 0        | 0        | 0         |                        |
| Razem sprzedające w dany sposób                                    |                                          | 1                                   | 0       | 0        | 1        | 0        | 0         | 0                      |
| Prowadzę bezpośrednią sprzedaż, np. na targowiskach                | nie sprzedających w dany sposób          | 18                                  | 4       | 4        | 4        | 4        | 2         |                        |
|                                                                    | sprzedających mniej niż połowę produkcji | 5                                   | 3       | 1        | 1        | 0        | 0         |                        |
|                                                                    | sprzedających około połowy produkcji     | 0                                   | 0       | 0        | 0        | 0        | 0         |                        |
|                                                                    | sprzedających ponad połowę produkcji     | 11                                  | 3       | 5        | 1        | 1        | 1         |                        |
| Razem sprzedające w dany sposób                                    |                                          | 16                                  | 6       | 6        | 2        | 1        | 1         | 0                      |

Źródło: Jak tabela nr 1.

Tabela 4

## Sposoby sprzedaży - drób

| Sposób sprzedaży                                                   | Liczba gospodarstw:                      | Gospodarstwa - wg ziemi użytkowanej |         |          |          |          |           |                        |
|--------------------------------------------------------------------|------------------------------------------|-------------------------------------|---------|----------|----------|----------|-----------|------------------------|
|                                                                    |                                          | Razem                               | 0-10 ha | 10-20 ha | 20-30 ha | 30-50 ha | 50-100 ha | Po-<br>wyżej<br>100 ha |
| Sprzedaję bezpośrednio do punktu skupu bez umów:                   | nie sprzedających w dany sposób          | 9                                   | 1       | 4        | 3        |          | 1         |                        |
|                                                                    | sprzedających mniej niż połowę produkcji | 2                                   | 0       | 0        | 1        |          | 1         |                        |
|                                                                    | sprzedających około połowy produkcji     | 0                                   | 0       | 0        | 0        |          | 0         |                        |
|                                                                    | sprzedających ponad połowę produkcji     | 1                                   | 1       | 0        | 0        |          | 0         |                        |
| Razem sprzedające w dany sposób                                    |                                          | 3                                   | 1       | 0        | 1        | 0        | 1         | 0                      |
| Zawieram umowy z podmiotami sfery przetwórstwa rolno-spożywczego   | nie sprzedających w dany sposób          | 4                                   | 1       | 1        | 2        |          | 0         |                        |
|                                                                    | sprzedających mniej niż połowę produkcji | 1                                   | 0       | 0        | 1        |          | 0         |                        |
|                                                                    | sprzedających około połowy produkcji     | 0                                   | 0       | 0        | 0        |          | 0         |                        |
|                                                                    | sprzedających ponad połowę produkcji     | 7                                   | 1       | 3        | 1        |          | 2         |                        |
| Razem sprzedające w dany sposób                                    |                                          | 8                                   | 1       | 3        | 2        | 0        | 2         | 0                      |
| Podpisuję kontrakty z pośrednikami handlowymi skupującymi produkty | nie sprzedających w dany sposób          | 10                                  | 2       | 4        | 2        |          | 2         |                        |
|                                                                    | sprzedających mniej niż połowę produkcji | 0                                   | 0       | 0        | 0        |          | 0         |                        |
|                                                                    | sprzedających około połowy produkcji     | 0                                   | 0       | 0        | 0        |          | 0         |                        |
|                                                                    | sprzedających ponad połowę produkcji     | 2                                   | 0       | 0        | 2        |          | 0         |                        |
| Razem sprzedające w dany sposób                                    |                                          | 2                                   | 0       | 0        | 2        | 0        | 0         | 0                      |
| Stworzyłem lub przyłączyłem się do grupy producenckiej             | nie sprzedających w dany sposób          | 12                                  | 2       | 4        | 4        |          | 2         |                        |
|                                                                    | sprzedających mniej niż połowę produkcji | 0                                   | 0       | 0        | 0        |          | 0         |                        |
|                                                                    | sprzedających około połowy produkcji     | 0                                   | 0       | 0        | 0        |          | 0         |                        |
|                                                                    | sprzedających ponad połowę produkcji     | 0                                   | 0       | 0        | 0        |          | 0         |                        |
| Razem sprzedające w dany sposób                                    |                                          | 0                                   | 0       | 0        | 0        | 0        | 0         | 0                      |
| Prowadzę bezpośrednią sprzedaż, np. na targowiskach                | nie sprzedających w dany sposób          | 10                                  | 2       | 3        | 3        |          | 2         |                        |
|                                                                    | sprzedających mniej niż połowę produkcji | 1                                   | 0       | 1        | 0        |          | 0         |                        |
|                                                                    | sprzedających około połowy produkcji     | 0                                   | 0       | 0        | 0        |          | 0         |                        |
|                                                                    | sprzedających ponad połowę produkcji     | 1                                   | 0       | 0        | 1        |          | 0         |                        |
| Razem sprzedające w dany sposób                                    |                                          | 2                                   | 0       | 1        | 1        | 0        | 0         | 0                      |

Źródło: Jak tabela nr 1.

Tabela 5

## Sposoby zmniejszania ryzyka - liczba udzielonych odpowiedzi

| Wyszczególnienie                                                 | Odpowiedzi                 | Gospodarstwa - wg ziemi użytkowanej |         |          |          |          |           |                        |
|------------------------------------------------------------------|----------------------------|-------------------------------------|---------|----------|----------|----------|-----------|------------------------|
|                                                                  |                            | Razem                               | 0-10 ha | 10-20 ha | 20-30 ha | 30-50 ha | 50-100 ha | Po-<br>wyżej<br>100 ha |
| Należy przywrócić umowy kontraktacyjne                           | Nie proponuję tego sposobu | 19                                  | 8       | 3        | 2        | 3        | 3         | 0                      |
|                                                                  | Sposób mało istotny        | 9                                   | 0       | 3        | 2        | 3        | 0         | 1                      |
|                                                                  | Sposób średnio istotny     | 18                                  | 0       | 3        | 3        | 8        | 4         | 0                      |
|                                                                  | Sposób dość istotny        | 62                                  | 10      | 17       | 12       | 16       | 7         | 0                      |
|                                                                  | Sposób bardzo istotny      | 141                                 | 8       | 50       | 34       | 28       | 17        | 4                      |
| Należy wprowadzić limity obszarowe produkcji                     | Nie proponuję tego sposobu | 100                                 | 14      | 33       | 21       | 18       | 11        | 3                      |
|                                                                  | Sposób mało istotny        | 38                                  | 2       | 13       | 10       | 9        | 3         | 1                      |
|                                                                  | Sposób średnio istotny     | 40                                  | 2       | 14       | 8        | 8        | 8         | 0                      |
|                                                                  | Sposób dość istotny        | 59                                  | 6       | 13       | 11       | 20       | 8         | 1                      |
|                                                                  | Sposób bardzo istotny      | 12                                  | 2       | 3        | 3        | 3        | 1         | 0                      |
| Należy wyłączyć większy obszar ziemi spod upraw (np. ugorowanie) | Nie proponuję tego sposobu | 145                                 | 14      | 50       | 29       | 38       | 12        | 2                      |
|                                                                  | Sposób mało istotny        | 40                                  | 2       | 11       | 9        | 12       | 6         | 0                      |
|                                                                  | Sposób średnio istotny     | 37                                  | 6       | 7        | 10       | 4        | 9         | 1                      |
|                                                                  | Sposób dość istotny        | 23                                  | 3       | 7        | 4        | 4        | 3         | 2                      |
|                                                                  | Sposób bardzo istotny      | 4                                   | 1       | 1        | 1        | 0        | 1         | 0                      |
| Należy rozszerzyć zakres skupu interwencyjnego ARR               | Nie proponuję tego sposobu | 22                                  | 6       | 7        | 3        | 2        | 4         | 0                      |
|                                                                  | Sposób mało istotny        | 13                                  | 1       | 3        | 2        | 3        | 3         | 1                      |
|                                                                  | Sposób średnio istotny     | 28                                  | 6       | 8        | 5        | 8        | 1         | 0                      |
|                                                                  | Sposób dość istotny        | 61                                  | 6       | 21       | 10       | 14       | 9         | 1                      |
|                                                                  | Sposób bardzo istotny      | 125                                 | 7       | 37       | 33       | 31       | 14        | 3                      |
| Należy rozszerzyć zakres działania giełd towarowych              | Nie proponuję tego sposobu | 44                                  | 6       | 13       | 9        | 10       | 5         | 1                      |
|                                                                  | Sposób mało istotny        | 40                                  | 2       | 19       | 8        | 5        | 5         | 1                      |
|                                                                  | Sposób średnio istotny     | 52                                  | 0       | 17       | 13       | 15       | 6         | 1                      |
|                                                                  | Sposób dość istotny        | 65                                  | 9       | 15       | 14       | 17       | 9         | 1                      |
|                                                                  | Sposób bardzo istotny      | 48                                  | 9       | 12       | 9        | 11       | 6         | 1                      |

Źródło: Jak tabela nr 1.

Reasumując można stwierdzić, iż rolnicy oprócz tego, iż chcą mieć zagwarantowany zbyt swoich produktów, pragną większej stabilizacji i lepszego zorganizowania rynku. Biorąc pod uwagę stan organizacji rynku, jaki wyłonił się z analizy sposobów sprzedaży, postulaty takie wydają się zrozumiałe.

#### 4. Szacowania cen na swoje produkty

W sytuacji, gdy rynki większości produktów rolnych są niezorganizowane i niestabilne, rolnik sam musi umieć oszacować cenę na swoje produkty przed

podjęciem decyzji o prowadzeniu takiej czy innej produkcji. Stąd też zadano pytanie, w jaki sposób szacuje ceny. Rolnicy mieli możliwość udzielenia kilku takich samych odpowiedzi dla poszczególnych sposobów szacowania cen (*tabela 6*).

224 to jest 90% badanych rolników przeprowadzała szacowanie cen najczęściej odnosząc prognozowane ceny do cen ubiegłorocznych (127, tj. 57% rolników określiło ceny ubiegłoroczne jako „sposób dosyć istotny” oraz „sposób bardzo istotny”. Dla 120 rolników (48%) kilkuletnie tendencje cenowe są „dosyć istotne” oraz „bardzo istotne” dla szacowania przyszłych cen.

Ceny produktów rolnych zmieniają się w zasadzie niezależnie od ogólnych tendencji inflacyjnych, stąd też niewielu rolników poziom inflacji traktuje jako podstawę do szacowania cen swoich produktów w przyszłości. 27 rolników, tj. 11% analizowanej populacji określiło inflację jako sposób „dość” i „bardzo” istotny. Mniejsze było też zaufanie do oficjalnych prognoz cenowych, przygotowywanych przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, Agencję Rynku Rolnego czy inne instytucje (85 odpowiedzi, tj. 34% określa prognozy jako „sposób dosyć istotny” oraz „sposób bardzo istotny”. Być może jest to związane z tym, iż rolnicy nie mają dostępu do owych prognoz. Z prognoz w większym stopniu korzystają kierujący gospodarstwami dużymi: 50 – 100 ha (14 odpowiedzi „sposób dosyć istotny” oraz „sposób bardzo istotny”) oraz powyżej 100 ha (14 odpowiedzi „sposób dosyć istotny” oraz „sposób bardzo istotny”). Rolnicy mieli też możliwość podawania własnych propozycji szacowania cen. Były nimi: analiza kosztów, analizy ODR, średnie ceny wg rachunkowości rolnej, relacja cen paszy do ceny żywca.

## 5. Czynniki uwzględniane przy podejmowaniu decyzji

Racjonalne gospodarowanie wymaga podejmowania decyzji w oparciu o racjonalne kryteria. Rolnicy zostali zapytani, które kryteria są dla nich najistotniejsze. Wielkość popytu na dany produkt jako „sposób dosyć istotny” oraz „sposób bardzo istotny” wskazało 208 rolników, to jest 84% analizowanej populacji (*tabela 7*). Oznacza to, iż grupa rolników badanej populacji (młodych, inwestujących i korzystających z kredytów inwestycyjnych), świadoma jest konieczności produkowania na rynek zgodnie z potrzebami klienta.

Interesujące też było relatywnie małe znaczenie przypisywane warunkom klimatycznym (117 odpowiedzi „dosyć istotny” oraz „bardzo istotny” to jest 47%), tym bardziej, że ostatnie lata obfitowały w różnego rodzaju klęski suszy, wymarzenia, powodzi itd. Czynnikiem klimatyczno-pogodowego najmniej istotny okazał się w gospodarstwach do 10 ha - część z nich produkcję prowadzi w różnego rodzaju obiektach zamkniętych (szklarnie, inspekty, pieczarkarnie, kurniki itd.), przez co mniej narażona jest na wpływ czynników atmosferycznych. Znaczenie tego czynnika rosło w kolejnych grupach obszarowych i dla gospodarstw powyżej 100 ha uzyskało wartość 100% dla odpowiedzi „dosyć istotny” oraz „bardzo istotny”.

Tabela 6

## Sposoby zmniejszania ryzyka - liczba udzielonych odpowiedzi

| Wyszczególnienie                                    | Odpowiedzi                       | Gospodarstwa - wg ziemi użytkowanej |         |          |          |          |           |                |
|-----------------------------------------------------|----------------------------------|-------------------------------------|---------|----------|----------|----------|-----------|----------------|
|                                                     |                                  | Razem                               | 0-10 ha | 10-20 ha | 20-30 ha | 30-50 ha | 50-100 ha | Powyżej 100 ha |
| Na podstawie inflacji                               | Nie proponuję tego sposobu       | 153                                 | 17      | 43       | 32       | 36       | 21        | 4              |
|                                                     | Sposób mało istotny              | 42                                  | 4       | 14       | 8        | 9        | 7         | 0              |
|                                                     | Sposób średnio istotny           | 27                                  | 4       | 8        | 5        | 8        | 2         | 0              |
|                                                     | Sposób dość istotny              | 20                                  | 1       | 10       | 6        | 2        | 0         | 1              |
|                                                     | Sposób bardzo istotny            | 7                                   | 0       | 1        | 2        | 3        | 1         | 0              |
| Przez porównanie do poziomu cen ubiegłorocznych     | Nie proponuję tego sposobu       | 56                                  | 5       | 22       | 13       | 9        | 5         | 2              |
|                                                     | Sposób mało istotny              | 21                                  | 0       | 6        | 8        | 4        | 2         | 1              |
|                                                     | Sposób średnio istotny           | 45                                  | 5       | 6        | 8        | 15       | 11        | 0              |
|                                                     | Sposób dość istotny              | 90                                  | 12      | 29       | 18       | 22       | 7         | 2              |
|                                                     | Sposób bardzo istotny            | 37                                  | 4       | 13       | 6        | 8        | 6         | 0              |
| Na podstawie kilkuletniej tendencji                 | Nie proponuję tego sposobu       | 50                                  | 4       | 19       | 11       | 9        | 5         | 2              |
|                                                     | Sposób mało istotny              | 27                                  | 1       | 11       | 5        | 5        | 4         | 1              |
|                                                     | Sposób średnio istotny           | 52                                  | 4       | 19       | 14       | 8        | 7         | 0              |
|                                                     | Sposób dość istotny              | 95                                  | 15      | 21       | 18       | 28       | 11        | 2              |
|                                                     | Sposób bardzo istotny            | 25                                  | 2       | 6        | 5        | 8        | 4         | 0              |
| Na podstawie prognoz rynkowych IERiGŻ, ARR i innych | Nie proponuję tego sposobu       | 79                                  | 12      | 28       | 13       | 14       | 10        | 2              |
|                                                     | Sposób mało istotny              | 45                                  | 5       | 13       | 8        | 15       | 4         | 0              |
|                                                     | Sposób średnio istotny           | 40                                  | 2       | 11       | 13       | 10       | 3         | 1              |
|                                                     | Sposób dość istotny              | 55                                  | 5       | 16       | 7        | 13       | 13        | 1              |
|                                                     | Sposób bardzo istotny            | 30                                  | 2       | 8        | 12       | 6        | 1         | 1              |
| Nie przeprowadzam szacowania cen                    | Przeprowadzam szacowanie cen     | 224                                 | 24      | 66       | 48       | 54       | 29        | 3              |
|                                                     | Nie przeprowadzam szacowania cen | 25                                  | 2       | 10       | 5        | 4        | 2         | 2              |

Źródło: Jak tabela nr 1.

Badani rolnicy nie widzą związków pomiędzy produkcją w swoim gospodarstwie a sytuacją na rynkach światowych (55 odpowiedzi to jest 22% „dosyć istotny” oraz „bardzo istotny”). Dla niewielu rolników był istotnym czynnikiem brany pod uwagę przy podejmowaniu decyzji (34 to jest 14% odpowiedzi „dosyć istotny” oraz „bardzo istotny”).

Najważniejsze czynniki uwzględniane przy podejmowaniu decyzji, wskazane przez samych rolników, to: ceny z lat ubiegłych, długoterminowe prognozy rynku, wielkość podaży danego produktu, warunki środowiskowe, położenie gospodarstwa, sytuacja finansowa firm skupujących produkcję, zdanie doradców ODR. Większość tych czynników związana jest ściśle z obserwacją rynkowego otoczenia gospodarstwa, co jeszcze raz dowodzi, iż badani rolnicy prowadzą gospodarstwa towarowe i chcą produkować zgodnie z zapotrzebowaniem rynku.

Tabela 7

## Czynniki uwzględniane przy podejmowaniu decyzji - liczba udzielonych odpowiedzi

| Wyszczególnienie                                 | Odpowiedzi                     | Gospodarstwa - wg ziemi użytkowanej |         |          |          |          |           |                        |
|--------------------------------------------------|--------------------------------|-------------------------------------|---------|----------|----------|----------|-----------|------------------------|
|                                                  |                                | Razem                               | 0-10 ha | 10-20 ha | 20-30 ha | 30-50 ha | 50-100 ha | Po-<br>wyżej<br>100 ha |
| Sytuacja na światowym rynku produktów rolniczych | Nie uwzględniono tego czynnika | 98                                  | 8       | 33       | 23       | 21       | 10        | 3                      |
|                                                  | Czynnik mało istotny           | 60                                  | 5       | 23       | 13       | 11       | 7         | 1                      |
|                                                  | Czynnik średnio istotny        | 36                                  | 5       | 7        | 6        | 13       | 5         | 0                      |
|                                                  | Czynnik dość istotny           | 43                                  | 5       | 8        | 8        | 12       | 9         | 1                      |
|                                                  | Czynnik bardzo istotny         | 12                                  | 3       | 5        | 3        | 1        | 0         | 0                      |
| Warunki klimatyczne                              | Nie uwzględniono tego czynnika | 49                                  | 13      | 13       | 12       | 8        | 3         | 0                      |
|                                                  | Czynnik mało istotny           | 33                                  | 2       | 17       | 9        | 3        | 2         | 0                      |
|                                                  | Czynnik średnio istotny        | 50                                  | 4       | 14       | 10       | 15       | 7         | 0                      |
|                                                  | Czynnik dość istotny           | 73                                  | 4       | 17       | 14       | 20       | 15        | 3                      |
|                                                  | Czynnik bardzo istotny         | 44                                  | 3       | 15       | 8        | 12       | 4         | 2                      |
| Wielkość popytu na dany produkt                  | Nie uwzględniono tego czynnika | 6                                   | 1       | 3        | 1        | 1        | 0         | 0                      |
|                                                  | Czynnik mało istotny           | 7                                   | 0       | 2        | 0        | 4        | 1         | 0                      |
|                                                  | Czynnik średnio istotny        | 28                                  | 1       | 8        | 8        | 6        | 4         | 1                      |
|                                                  | Czynnik dość istotny           | 90                                  | 6       | 26       | 21       | 21       | 14        | 2                      |
|                                                  | Czynnik bardzo istotny         | 118                                 | 18      | 37       | 23       | 26       | 12        | 2                      |
| Zdanie innych rolników                           | Nie uwzględniono tego czynnika | 63                                  | 9       | 16       | 11       | 17       | 9         | 1                      |
|                                                  | Czynnik mało istotny           | 98                                  | 10      | 25       | 21       | 21       | 18        | 3                      |
|                                                  | Czynnik średnio istotny        | 54                                  | 5       | 23       | 13       | 11       | 2         | 0                      |
|                                                  | Czynnik dość istotny           | 31                                  | 2       | 12       | 6        | 8        | 2         | 1                      |
|                                                  | Czynnik bardzo istotny         | 3                                   | 0       | 0        | 2        | 1        | 0         | 0                      |

Źródło: Jak tabela nr 1.

## 6. Wnioski

Analiza marketingowego podejścia do produkcji rolniczej ukazała obecny stan rynków rolnych jak i oczekiwania producentów w stosunku do nich. Generalnie można stwierdzić słabą organizację oraz pozycję rolników wyrażoną tym, iż najważniejsze produkty, takie jak zboża czy żywiec wieprzowy sprzedawane są w przeważającej części poprzez bezpośrednią sprzedaż, bez podpisywania długoterminowych umów. Ankietowani rolnicy świadomi byli jednak tego, iż na ich sytuację ekonomiczną wpływa nie tylko wielkość produkcji lecz także wielkość popytu na produkowane wyroby czy możliwe do uzyskania ceny. Stąd też obserwują co dzieje się wokół ich gospodarstw. Przedstawione wyniki skłaniają także do jeszcze jednego wniosku. Badani rolnicy w praktyce uważali, iż z ich strony możliwa jest jedynie obserwacja, analiza i dostosowanie się do bieżącej sytuacji

rynkowej. Nie próbują jednak wpływać na polepszenie swej pozycji, czego przykładem może być generalnie mała popularność grup producenckich. Dużym sukcesem doradztwa ekonomiczno-organizacyjnego ostatnich lat było uświadomienie rolnikom konieczności uwzględnienia potrzeb rynku. Zadaniem WODR jest przekazanie wiedzy o bardziej aktywnych formach uczestnictwa w rynku.

ARKADIUSZ SADOWSKI

**CZYNNIKI UWZGLĘDNIANE W PODEJMOWANIU DECYZJI PRODUKCYJNYCH PRZEZ ROLNIKÓW W ŚWIELE BADAŃ WIELKOPOLSKIEGO OŚRODKA DORADZTWA ROLNICZEGO**

**STRESZCZENIE**

Celem artykułu jest przedstawienie wyników zadania doradczego o nazwie „Zarządzanie gospodarstwem rolnym z wykorzystaniem aktualnie stosowanych narzędzi ekonomicznych” w zakresie marketingowego podejścia do produkcji rolniczej. Zadanie to realizowane było w 2002 roku w Wielkopolskim Ośrodku Doradztwa Rolniczego. Zaprezentowano zagadnienia dotyczące sposobów sprzedaży podstawowych produktów rolniczych, sposobów zmniejszania ryzyka, sposobów szacowania cen na swoje produkty, czynników uwzględnianych przez rolników przy podejmowaniu decyzji produkcyjnych.

ARKADIUSZ SADOWSKI

**FACTORS TAKEN INTO CONSIDERATION IN THE PROCESS OF MAKING A PRODUCTION DECISION ON THE BASIS OF RESEARCH CARRIED OUT BY AGRICULTURAL ADVISORY CENTER IN WIELKOPOLSKA**

**SUMMARY**

The aim of article was to show results of advisory task called Farm management with use current economical tools” in field of marketing approach of farm production. This task was carried out in 2002 by Wielkopolski Agricultural Advisory Center in Poznań. In the article questions concerned methods of sailing ground farm products, method of risk decrease, methods of estimate process of products, factors considered by farmers on taking decisions, were presented.